

ASPECTE DIN TRECUTUL FARMACIILOR CASEI ASIGURĂRILOR SOCIALE DIN ROMÂNIA

S. Izsák

După primul război mondial, cercuri largi de farmaciști au fost preocupate de o serie de probleme profesionale care-și așteptau rezolvarea în cadrul noilor condiții create. Ele n-au fost numai de natură juridico-organizatorică, ci cuprindeau și alte aspecte importante ale profesunii, ca de pildă acela al învățămîntului farmaceutic. S-a resimțit într-adevăr necesitatea unei facultăți de farmacie. În fruntea mișcării pentru înființarea facultății de farmacie la București, se afla eminentul om de știință, profesorul Ștefan Minovici.

Frământările și discuțiile în jurul acestor probleme își găseau ecoul atît în coloanele publicațiilor profesionale ale timpului, cît și în ordinea de zi a congreselor farmaciștilor din anii 1921 (Cluj) și 1922 (Sinaia).

S-au formulat păreri ale cercurilor științifice progresiste, care cereau insistent transformarea Școlii superioare de farmacie (atunci o anexă a Facultății de medicină din București), într-o facultate de farmacie. În această problemă corpul farmaciștilor a adoptat un punct de vedere unic, desfășurînd acțiuni convergente, încununat de succes în 1923, cînd a luat ființă Facultatea de farmacie din București. Aceasta a avut o influență pozitivă, statornică și hotărîtoare asupra dezvoltării farmaciei moderne românești.

Analizînd problemele care stăteau atunci în centrul discuțiilor, ne izbește mai ales una, care timp de cîteva decenii s-a menținut la ordinea zilei: problema farmaciilor înființate în cadrul Asigurărilor Sociale (farmaciile Casei cercuale). În împrejurări istorice bine definite, apariția acestora a fost necesară în vederea unei mai bune asistențe farmaceutice a muncitorilor asigurați. Farmaciile Casei Asigurărilor Sociale (C.A.S.) au fost de la început privite cu rezervă de către mulți patroni de farmacii. Această atitudine s-a exprimat în repetate rînduri, începînd din 1919, și în deceniile următoare. În 1940, în plin proces de fascizare a țării, patronii revin din nou asupra problemei, considerînd că în condițiile date vor putea obține desființarea farmaciilor C.A.S. (1).

Sub presiunea mișcării muncitorești din anii de după primul război mondial, care au culminat în marea grevă din 1920, iar pe plan politic în actul istoric al înființării Partidului Comunist din România în 1921, burghezia a fost silită să facă unele concesii în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață ale proletariatului. Pe fondul acestei situații trebuie să privim și măsurile care au fost luate în cadrul asigurărilor sociale cu privire la asistența farmaceutică.

Prețurile foarte ridicate ale medicamentelor la farmaciile particulare și hotărîrea cu care muncitorii puneau problema asistenței cu medicamente ieftine prin C.A.S., au dus la înființarea unor farmacii în regie proprie, mai cu seamă în Transilvania și Banat. Înainte de primul război mondial asigurările sociale din aceste provincii istorice n-au avut farmacii proprii, muncitorii obținînd medicamentele în contul asigurărilor de la farmaciile publice. După război această situație a continuat numai parțial. Burghezia a fost nevoită să introducă măsuri cu caracter social, pentru care C.A.S. le oferă un cadru organizatoric avantajos, cu atît mai mult, cu cît fondurile bănești erau acoperite în bună parte de muncitorii asigurați. Acestui scop îi corespundea publicarea ordonanței „nota circulară” a Consiliului Dirigent (Resortul ocrotirii

sociale) nr. 905 din 16 aprilie 1919, cu privire la înființarea farmaciilor cer-cuale, care preciza că:

„Pentru aprovizionarea cu articole de farmacie a membrilor caselor de asgiurare muncitorească, Consiliul Dirigent, Resortul ocrotirii sociale, face cunoscut următoarele: Consiliul Dirigent dispune de articole de farmacie, din care Resortul ocrotirilor sociale pune caselor de asigurare muncitorească cvan-tumul necesar la dispoziție, cu condiția ca acestea să răspundă de distribuirea corectă a lor. Mai bine ar fi, dacă aceste case ar cădea de acord cu ambulatoriale și ar institui farmacii de casă, pe care le-ar conduce prin funcționari (farma-ciști) proprii. Prin aceasta nu numai că s-ar ajuta casele între împrejurările grele de azi, ce privește procurarea medicamentelor, ci în viitor ar putea face cruțări considerabile, pe care le-ar putea apoi folosi pentru alte scopuri* (2). Această ordonanță a stat la baza juridică a înființării farmaciilor C.A.S. din Transilvania, față de care patronii farmaciilor publice și-au exprimat neince-tat obiecțiunile lor, cerînd fără înconjur desființarea lor.

În cursul anului 1920 au funcționat 21 de farmacii de casă (farmacii în regie proprie) ale C.A.S., în următoarele centre: Alba-Iulia, Arad, Bistrița, Brașov, Caransebeș, Cluj, Deva, Dej, Oradea, Sighet, Sighișoara, Timișoara, Turda, Zalău, Lugoj, Odorhei, Satu-Mare, Ciuc, Sf. Gheorghe, Sibiu, Tîrgu-Mureș. Ele deserveau pe asigurații din circumscripțiile aferente. Aprovizio-narea lor cu medicamente se făcea prin cele 4 depozite de medicamente orga-nizate în 4 centre mari: Brașov, Arad, Timișoara și Sibiu (3).

După cum ne relatează *I. Bordea* au mai existat în 1922, pe lângă cele 516 farmacii publice din Transilvania și Banat „încă 22 farmacii denumite cer-cuale, înființate în scop de a deservi cu medicamente mai ieftine pe lucră-torii asigurați la casa centrală a meseriilor* (4). Unul din organizatorii farma-ciilor C.A.S. și al depozitului de medicamente din Sibiu a fost farmacistul *Gheorghe Oprea* din Cluj care s-a străduit ca ele să fie menținute în pofida obiecțiilor formulate împotriva lor.

La un moment dat se părea că intervențiile multiple vor duce la lichidarea farmaciilor cer-cuale. Într-adevăr, la 20 mai 1921 Comisia chimică-farmaceutică a luat o hotărîre în vederea închiderii farmaciilor C.A.S., ratificată apoi, la sfîrșitul anului 1921, de către Consiliul Sanitar Superior. Ordinul transmis în acest sens autorităților sanitare locale, n-a putut fi executat (5) de teamă ca aceasta să nu provoace exnolzia nemulțumirii muncitorilor organizați, membri ai C.A.S. Incer-cările autorităților sanitare centrale de a desființa farmaciile cer-cuale, prin mă-suri administrative arbitrare, menite să răpească clasei muncitoare concesiile obținute sub presiunea mișcării revoluționare, n-au fost decît o reflecție a propu-nerilor formulate la începutul anului 1921 la Congresul farmaciștilor de la Cluj. La 17 ianuarie 1921 (în a doua zi a congresului) patronii au discutat problema far-maciilor C.A.S., cu care ocazie s-a propus ca „Congresul să ia toate măsurile pen-tru împiedicarea permisiunilor acestor farmacii și pentru închiderea și lichidarea imediată a celor existente* (6), motivînd că „aceste farmacii subminează într-un grad dezastruos existența farmaciilor publice* (7). Participanții la congres au aprobat necesitatea unei intervenții urgente în sensul propunerii făcute.

Cu ocazia congresului de la Sinaia (10—11 iunie 1922) s-a formulat de ase-menea ideea desființării farmaciilor C.A.S., cu atît mai mult cu cît ministrul *Mirzescu*, prezent la congres, a susținut aceste propuneri. În schimbul închiderii farmaciilor cer-cuale, congresiștii s-au declarat de acord (la propunerea președintei Societății farmaciștilor din România), să furnizeze „medicamente lumii mun-citoare cu o reducere de 30 la sută sub taxa în vigoare* (8). Cunoșcînd prețurile foarte ridicate ale medicamentelor și profiturile comerciale considerabile ce se realizau, „nobilul gest* s-a arătat în toată golciunea lui.

În condițiile mișcării muncitorești care luase amploare, guvernul nu nu-mai că n-a putut să treacă la desființare, ci a fost nevoit să recunoască ofi-

cial dreptul de funcționare a farmaciilor C.A.S. O comisie compusă din reprezentanții Direcției Generale Sanitare și a C.A.S., întrunită la 22 iunie, 10 zile după terminarea congresului de la Sinaia, referindu-se la decizia Consiliului Dirigent din 1919 (ratificată de Consiliul de Miniștri), consfințește existența farmaciilor cercuale și stabilește totodată că legea sanitară din 24 iunie 1921, valabilă pe tot cuprinsul țării, nu infirmă drepturile cîștigate ale C.A.S. (9). Deși evenimentele luaseră o întorsătură favorabilă, care a întărit situația juridică a farmaciilor cercuale, obiecțiile menite să argumenteze desființarea lor n-au încetat. De pildă broșura anonimă (semnată de „un vechi farmacist“), apărută în 1931 la București, intitulată „Dușmanii farmaciei române“, se pronunță împotriva farmaciilor cercuale. Se arată că „ar fi bine ca aceste farmacii să fie desființate și ordonanțele pentru bolnavii care se aprovizionează de la ele, să se execute în farmaciile particulare după o taxă redusă, cu cîștig moderat“ (Op. cit. p. 37).

Unii medici și farmaciști, ca de pildă doctorul *L. Cornea* din București și farmacistul *Gheorghe Oprea* din Cluj, au luat poziție față de asemenea manifestări, primul prin informarea opiniei publice, al doilea prin activitatea lui organizatorică și administrativă.

Gheorghe Oprea (1869—1956) este puțin cunoscut în istoriografia noastră farmaceutică. A fost fiul unui pădurar din Banat. S-a născut la Lugoj, orașul în care și-a făcut studiile liceale. În 1887 s-a înscris la Facultatea de farmacie din Budapesta, obținînd licența în farmacie în 1896. În calitate de farmacist ajutor și mai tîrziu ca provizor între anii 1891—1907, el a lucrat în diferite farmacii din Budapesta. Ca practicant a lucrat în farmacia lui *Gheorghe Rădulescu* din Budapesta (1891). Speranța obținerii unor mai bune condiții materiale l-a determinat să lucreze, între anii 1908—1914, în laboratorul fabricii de medicamente „Dr. Franz Stohr“ din Viena.

Originea lui modestă, viața angajaților de farmacie, cunoscută din propria experiență, mișcările sociale din Budapesta și Viena din preajma și din timpul războiului mondial, l-au apropiat de mișcarea muncitorească. După propriile mărturisiri (rămase în manuscris), *Oprea* a devenit membru al partidului socialist din Ungaria și a participat la evenimentele din timpul dictaturii proletare (1919). Făcea parte din „grupul muncitorilor intelectuali ai partidului socialist“ (10).

Din informațiile de care dispunem reiese că farmacistul *Oprea*, încă înainte de a se întoarce la Cluj, s-a interesat de situația farmaciilor din România. Revista din Budapesta „Gyógyszerészeti Értesítő“ (Monitorul farmaceutic) și-a stabilit prin *Oprea* relații cu *Societatea farmaciștilor din România*. În cursul anului 1905 și 1906 „Gyógyszerészeti Értesítő“ publică un foileton în continuare, intitulat „România gyógyszerészetének múltjából“ (Din trecutul farmaciei românești), care se bazează în întregime pe lucrare lui *N. I. Angelescu*, apărută la București în 1904 sub titlul de „Acte și documente din trecutul farmaciei în Țările Românești“ (11). Deși nesemnate, aceste foiletoane au fost scrise de *Oprea*, fapt care reiese indubitabil din lucrarea lui *N. Matolcsy*, „Könyv és irodalmi gyűjtemény Magyarország gyógyszerészetének munkákról“ (Bibliografia lucrărilor farmaceutice din Ungaria), publicată la Budapesta în 1910 (cf. *Matolcsy*: Op. cit. p. 221).

Intorcîndu-se în România, îl găsim pe *Oprea* la Cluj, unde încearcă să-și creeze o existență, fiind atunci încă membru al P.S.D. (12).

Conform unei însemnări autobiografice nedatate (redactată probabil în ultimul deceniu al vieții sale) Consiliul Dirigent l-a numit la sfîrșitul anului 1919 șef la Casa Centrală a Asigurărilor Sociale, fiind responsabil al depozitului de medicamente C.A.S. din Cluj. Asistența farmaceutică prin C.A.S. era încă la începuturile ei și *Oprea* a avut posibilitatea să-și valorifice experiența organizatorică cîștigată în 1919 pe tărîmul asistenței sociale.

În noua sa funcție lucrează cu pricepere și însuflețire. I se cer referate și rapoarte cu privire la funcționarea farmaciilor și a depozitelor de medicamente ale C.A.S. El a propus înființarea depozitului de medicamente al C.A.S. din Sibiu, care a luat ființă în 1921. În anul următor *Oprea* a fost delegat în funcția de inspector farmaceutic al Caselor Cercuale din Transilvania. Banat și Crișana (13). Intensificându-se agitația patronilor în jurul problemei farmaciilor cercuale, *Oprea* redactează în 1923 un referat în care expune situația farmaciilor cercuale și arată acele două motive hotărâtoare care au stat la baza înființării farmaciilor și depozitelor de medicamente C.A.S.: 1. „agitația primejdioasă provocată printre muncitori de lipsa de medicamente” și 2. „indispensabila economie a Caselor Cercuale, care din cauza speculei farmaciștilor particulari erau în pragul falimentului” (14).

În anii 1928—1929 *Oprea* elaborase rapoarte și proiecte cerute de Ministerul Sănătății, probabil în vederea reorganizării serviciului farmaceutic al C.A.S. și ca documentație pentru viitoarea lege sanitară (1930), respectiv unificarea asigurărilor sociale (1933). *Oprea* s-a exprimat pentru menținerea farmaciilor C.A.S. După desființarea depozitului de medicamente din Sibiu, *Oprea* a fost numit în 1930 farmacișt verificator la depozitul central de medicamente al C.A.S. din București, unde a funcționat, ca diurnist, pînă în 1946, fiind între timp pensionat. Ultimii ani ai vieții sale i-a petrecut la București, unde trăia ca pensionar. *Oprea* a murit în 1956 în vîrsta de 86 de ani.

Dacă din motive politice guvernele reacționare au fost nevoite să evite desființarea farmaciilor C.A.S., nu este mai puțin adevărat că în adoptarea unei asemenea pozitii au intervenit și motive financiare. Dispersarea medicamentelor în regie proprie la C.A.S. s-a dovedit a fi incomparabil mai ieftină, decît prin farmaciile particulare.

Bazîndu-se pe surse oficiale, autorul broșurii „Dusmanii farmaciei române” (București, 1931) arată că din 43 specialități luate ca exemple, 17 se vînd de 3—10 ori mai scump decît valoarea lor reală, 15 cu 1—20 ori, 8 cu 20—50 ori și 3 cu 50—100 ori: n-ai scump decît prețul lor de cost (Op. cit. p. 14). În legătură cu avantajele prezentate de farmaciile C.A.S., *Ion V. Pupeza* observă în 1936 că prin ele „cheltuielile asigurărilor sociale au fost reduse enorm de mult, calculele arătînd că aprovizionarea cu medicamente a asigurărilor, de la farmaciile particulare, costă de două ori, sau chiar de trei ori mai mult, decît dacă instituția asigurărilor organizează singură această aprovizionare” (15).

Cu privire la prețul medicamentelor, executate în farmaciile publice, pe baza unor convenții de livrare survenite între C.A.S. și aceste farmacii, găsim informații concludente în broșura amintită a lui *L. Cornea*. Astfel în 1927 costul mediu al unei rețete executate la C.A.S. a fost de 24,56 lei față de 71,74 lei cît a costat în medie executarea unei rețete la o farmacie particulară. În anul următor (1928) se constată scumpirea medicamentelor la farmaciile publice: față de 17,43 lei cît costa în medie o rețetă la C.A.S., ea se ridică la 77,83 lei la farmaciile publice, pentru ca în 1929 costul unei rețete la C.A.S. să fie în medie de 20,61 lei față de 80,48 lei la o farmacie particulară (16).

Avînd în vedere diferența mare între prețul de cost al medicamentelor la farmaciile particulare în raport cu acelea dispersate la farmaciile C.A.S. este cu totul întemeiată constatarea făcută de *G. Brătescu* după care „în general contractele perfectate cu asigurările au fost deosebit de avantajoase pentru farmaciștii particulari” (17).

Cu toate deficiențele, limitele și birocrațismul care au caracterizat asistența farmaceutică a C.A.S. în împrejurările date, existența ei a fost justi-

ficată. Farmaciile C.A.S. au luat naștere și s-au menținut datorită luptei clasei muncitoare dusă pentru traducerea în viață a revendicărilor ei de ordin medico-sanitar.

Sosit la redacție: 10 martie 1965.

Bibliografie

1. Revista Farmaciei (1940), 1, 19; 2. CORNEA L.: Folosul adus instituției Asigurărilor Sociale de către farmaciile Caselor Cercuale, București (1932), 15; 3. BORDEA I.: Serviciul sanitar al României și igiena publică între anii 1905—1922, București (1924), 194; 4. BORDEA I.: Op. cit. 195; 5. CORNEA L.: Op. cit. 7; 6. Primul congres al farmaciștilor din teritoriile alipite, Cluj (1921), 38; 7. Idem. 39; 8. Dezbaterile Congresului farmaciștilor din România întregită, București, (1922), 19; 9. CORNEA L.: Op. cit. 8; 10. Cf. Carnetul de membru al lui Gh. Oprea, nr. 115 din martie 1919. In propr. familiei; 11. IZSAK S.: Din trecutul legăturilor medicale româno-maghiare. București (1956), 162; 12. Cf. Carnetul lui Gh. Oprea, Nr. 23, din 1920, cu mențiunea că este înscris din 1913. Document în propr. familiei; 13. Cf. Decizia ministerială nr. 10963 din 18. V. 1922. In propr. familiei; 14. Cf. Referatul din 1923. In propr. familiei; 15. I. V. PUPEZA: Problema asigurărilor sociale în România, București (1936), 92; 16. CORNEA L.: Op. cit. 9; 17. BRĂTESCU G.: Istoria ocrotirii sănătății muncitorilor din România, București (1957). 312.

